

Українська культура 20-30 рр. ХХ ст.

Лекція 6

ПЛАН

- 1. *Культура Української РСР 1920-х рр.***
- 2. *Культура Української РСР 1930-х рр.***
 - *Контрольні питання***

1

***КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ РСР
1920-Х РР.***

Освіта

- 1919 р. проголошено основні принципи радянської системи освіти і виховання:
загальність, доступність для всіх, безплатність і обов'язковість шкільної освіти.
- Раднарком України видав декрети, згідно з якими
 - церква відокремлювалася від держави і школа від церкви,
 - скасовувалася плата за навчання в усіх навчальних закладах,
 - всі приватні школи було передано державі,
 - запроваджено спільне навчання хлопців і дівчат.

Освіта

- Була проведена кампанія з **ліквідації неписьменності**:
- 1921 р. – ухвалено декрет про ліквідацію неписьменності,
- 1923 р. – засновано добровільне товариство «Геть неписьменність!»
- Утворено Всеукраїнську надзвичайну комісію по боротьбі з неписьменністю
- В результаті цієї кампанії половина сільського та дві третини міського дорослого населення освоїли грамоту та навчилися читати.

Освіта

- Створювалася єдина 10-річна двоступенева школа,
- На базі 7 класів будувалася освіта в ПТУ,
- Створювалися навчально-виховні заклади для сиріт і безпритульних,
- зростала кількість шкіл **з українською мовою навчання**.
- 1922 р. в УСРР було створено єдину комуністичну **організацію дітей – піонерську**.

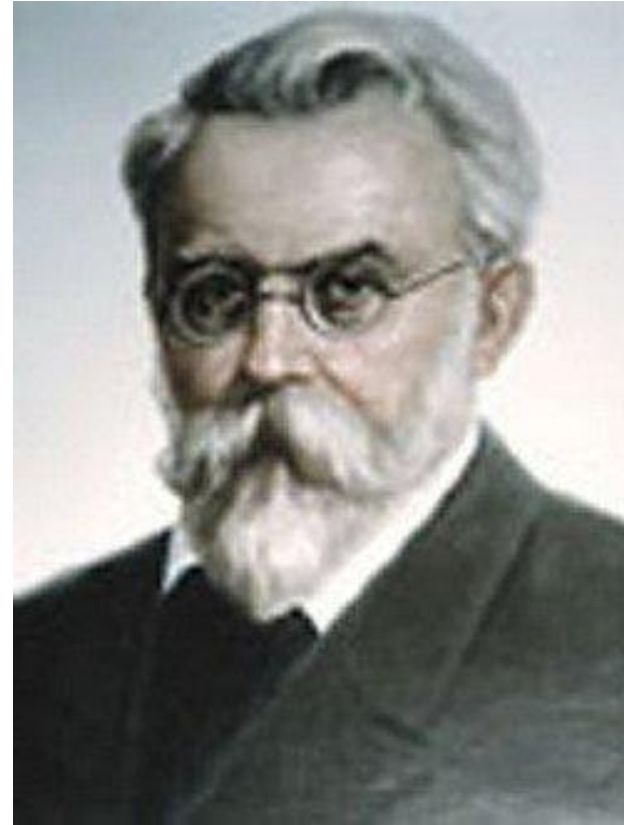
Освіта

- Ліквідовано університети, перетворено на інститути народної освіти (ІНО).
- Відхід від університетської (науково-дослідної) схеми до педагогічної.
- Народна освіта була підпорядкована засадам «єдиної трудової школи» з глибоким впровадженням професіоналізації.
- Розширилася мережа вузів, де готували спеціалістів для всіх галузей народного господарства,
- «пролетаризація» студентства,
- 1921 р. організовано робітничі факультети (робітфаки), де готували робітників і селян до вступу в вузи.
- з 1923 р. вузи переводилися на українську мову викладання,
- створювалися навчальні заклади для забезпечення партії кваліфікованими кадрами, пропагандистами:
- 1921 р. – заснування вищої партійної школи у Харкові,
- 1922 р. – Комуністичний університет ім. Артема.

Наука

- 1918 р. було утворено Українську академію наук. Першим її президентом став академік В. Вернадський.
- УАН розгорнула діяльність у 3 напрямках: історико-філологічному, фізико-математичному, соціально-економічному.
- Плідна діяльність членів УАН, як В. Вернадський (природознавство),
- Д. Багалій та М.Грушевський (історія),
- Д.Граве, М.Крилов (математика), А. Кримський (філологія), О. Богомолець (медицина), Л. Писаржевський (хімія).
- 1921 р. – засновано Інститут української наукової мови.
- 1928 р. – створено у Харкові Український фізико-технічний інститут, де розгорнулися дослідження з ядерної фізики та радіофізики.

Література

- У 1920-х рр. в Українській СРР створюються численні ***літературно-художні об'єднання*** – «Гарт», «Плуг», «Ланка», «Молодняк», «Авангард».

Література

- «**Плуг**» - спілка селянських письменників
- Проводила велику культурну роботу, популяризувала серед широких селянських і робітничих мас українську літературу й українську мову
- С.Пилипенко, А. Головка, Н.Забіла, П. Панч.
- Учасники IV ювілейного з'їзду Спілки селянських письменників «Плуг». Харків.

Література

- «Гарт» – організація робітничих письменників
- В. Еллан-Блакитний, В. Сосюра, П. Тичина, М. Хвильовий

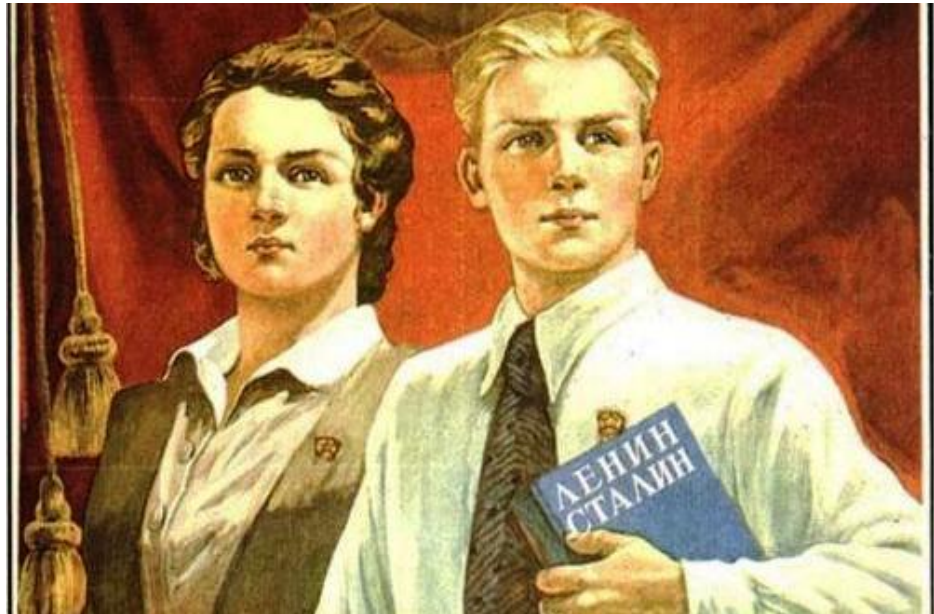
Література

- 1924 р. «Ланка»,
- З 1926 р. «Марс» -
**Майстерня
революційного слова**
- письменники Борис
Антоненко-Давидович,
Григорій
Косинка, Марія Галич,
Євген Плужник, Валер'ян
Підмогильний, Тодось
Осьмачка
- Завдання письменників
організації — правдиво
відбити в художніх
формах добу, як вона
синтезується в творчій
уяві,
- мета організації —
товариське
співробітництво,
взаємодопомога, захист
авторських прав

Література

- «**Молодняк**» – організація молодих письменників-комсомольців
- П.Усенко, О.Донченко, М.Шеремет та ін.
- Відстоювали єднання українських радянських письменників з письменниками братніх народів СРСР, виступали за об'єднання пролетарських та революційних письменників
- видавали однойменний журнал.
- чимало зробили для активізації літературної творчості молоді, виявлення талантів.
- Негативне: своєю агресивною ортодоксальністю та брутальними наскоками на інакодумців організація сприяла деморалізації українського письменства.

Література

- **«Авангард»** – письменники-конструктивісти
- **Конструктивізм** - радянський авангардистський напрямок в образотворчому мистецтві та архітектурі
- новатори проголошували відмову від "мистецтва заради мистецтва". Відтепер мистецтво повинно було служити виробництву
- Більшість конструктивістів, були ідеологами "виробничого мистецтва".
- Вони закликали художників "свідомо творити корисні речі" і мріяли про нову гармонійну людину, що користується зручними речами і живе в облаштованому місті

Література

- **літературне угрупування «неокласиків»**
- Неокласицизм (з грецької) – новий і зразковий.
- **Микола Зеров,**
- **Михайло Драй-Хмара,**
- **Павло Филипович,**
- **Максим Рильський,**
- **Юрій Клен.**
- За прихильність до класики цих поетів називали **парнасцями**
- Використання античних тем і сюжетів, міфологічних образів і мотивів, проголошення гасел «чистого» мистецтва та культу художньої форми, оспівування земних насолод.
- Поети відмежовувались від пролетарської культури, прагнули наслідувати мистецтво минулих епох.

Література

- 1925 р. **Микола Хвильовий** заснував **Вільну академію пролетарської літератури – ВАПЛІТЕ** – об'єднання письменників і літераторів України.
- Розгорталася **літературна дискусія** про перспективи розвитку української літератури.
- **Микола Хвильовий** пропагував використання досягнень європейського мистецтва, відхід від однобічної орієнтації на російську культуру: «Геть від Москви!».
- Радянське керівництво оцінило виступ М.Хвильового як поширення антиросійських настроїв, розгорнуло критику письменника, змусило писати лист з розкаянням.

Мистецтво

- В Україні діяло 45 професійних театрів.
- **1922 р. у Києві** був відкритий **театр «Березіль»** під керівництвом актора та режисера **Леся Курбаса**.
- На його сцені виступали видатні актори Амвросій Бучма, Н.Ужвій, М. Крушельницький, О. Сердюк.
- За пропаганду національних ідей театр «Березіль» піддавався критиці з боку комуністичної партії.

кінематограф

- Розгортається робота Одеської та Київської кіностудій.
- Фундатором національного **кінематографа** був **Олександр Довженко**
- автор шедеврів світового рівня «Звенигора», «Арсенал», «Земля»

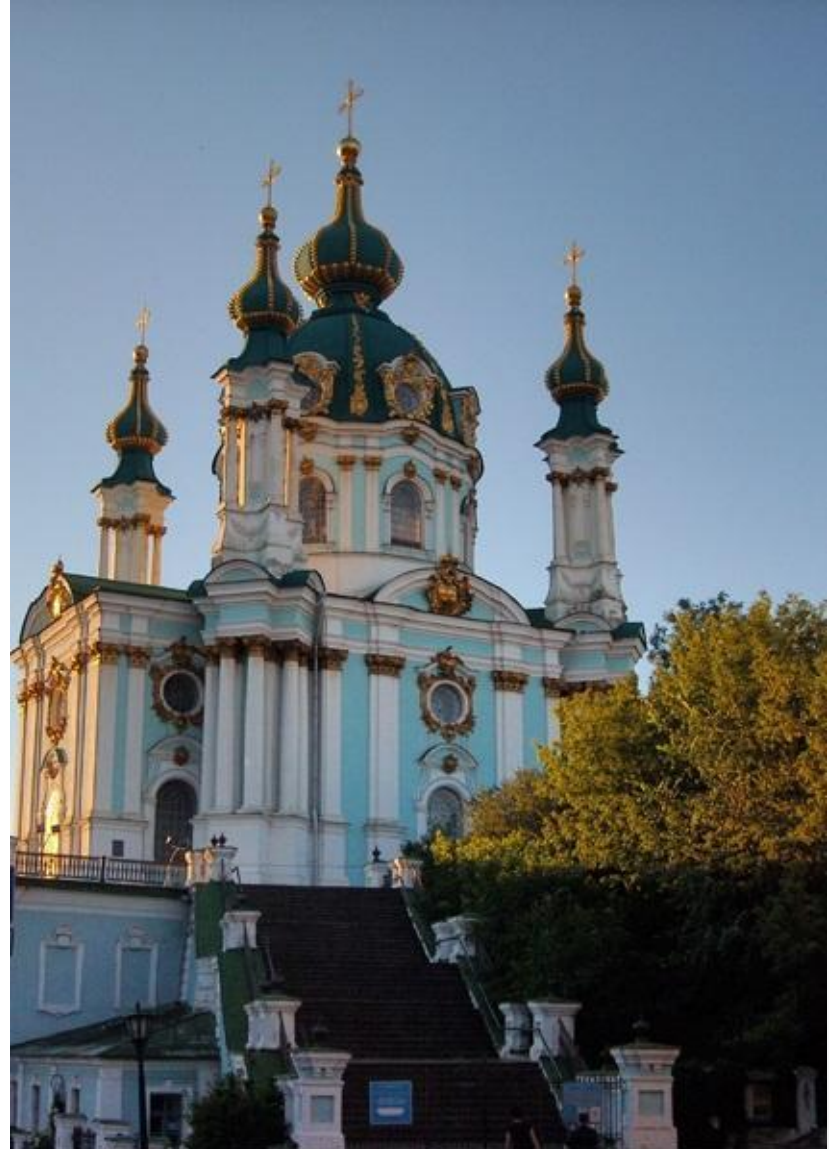
Музика

- Українське музичне мистецтво збагачувалося творами Григорія Верьовки,
- М.Леонтовича, К. Стеценка, Л. Ревуцького.

Релігійне життя

- На початку ХХ ст. православна церква на українських землях була складовою Російської православної церкви.
- У 1921 р. – утворення **Української автокефальної православної церкви (УАПЦ)** на чолі з митрополитом **Василем Липківським**. Це була поступка радянської влади в процесі **українізації**.
- Радянська влада проводила відверто антицерковну, войовничо-атеїстичну політику: арешти, переслідування та розстріли духовенства та віруючих; вилучення церковних цінностей.

Висновки

- Для культурного життя України в 1920-і було характерним:
- **проведення політики ліквідації неписьменності дорослого населення,**
- **консолідація літераторів, художників, театральних діячів у творчі об'єднання,**
- **здійснення політики коренізації та її складової – українізації.**

2

КУЛЬТУРА УКРАЇНИ 1930-Х РР.

«Розстріляне відродження»

- умовна назва **літературно-мистецької генерації України 1920 – 1930-х років, репресованої сталінським режимом.**
- наступ сталінського режиму на всі сфери культурного життя України, період жорстокого переслідування діячів національної культури.
- Жертвами сталінського терору стали представники української національної культурної еліти:
- математик М.Кравчук,
- історик Д.Яворницький,
- прозаїк і драматург М.Яловий,
- письменники М.Хвильовий, Г.Косинка, М.Зеров,
- режисер Л.Курбас та ін.

Освіта

- 1930 р. – запровадження обов'язкової початкової освіти в сільській місцевості та загального 7-річного навчання у містах. В результаті масову неписьменність дорослих було ліквідовано.
- Скорочення кількості українських шкіл, русифікація. Заідеологізованість освіти.
- Відновлення діяльності університетів – Харківського, Київського, Одеського, Дніпропетровського

Наука

- Відкриття інститутів:
- у Харкові Українського фізико-технічного (І.Курчатов, Л. Ландау),
- в Києві – Інституту клінічної фізіології під керівництвом О.Богомольця,
- **Інституту електрозварювання під керівництвом Є.Патона,**
- в Одесі – Українського інституту хвороб очей і тканинної терапії з ініціативи В.Філатова.
- Дослідження в галузі космонавтики (Ю.Кондратюк), епідеміології (М. Гамалія, Д.Заболотний), суспільних наук (М.Грушевський, Д.Багалій, Д.Яворницький), генетики і селекції (М.Вавилов, О.Богомолець, О. Палладін).

Література

- Ліквідація літературно-художніх об'єднань
- організація **Спілки радянських письменників України (1934 р.)**.
- Державний контроль над видавництвами.
- Панівне становище **методу соцреалізму**.
- Єдиний офіційно дозволений в СРСР «творчий метод» літератури і мистецтва.
- «Правдиве» зображення дійсності «в її революційному розвитку» означає, що література і мистецтво мусять бути хвалебною ілюстрацією політики КПРС.
- Широке визнання творів Ю. Яновського, А.Головка, Остапа Вишні, П.Тичини, В.Сосюри.

Розстріляне відродження

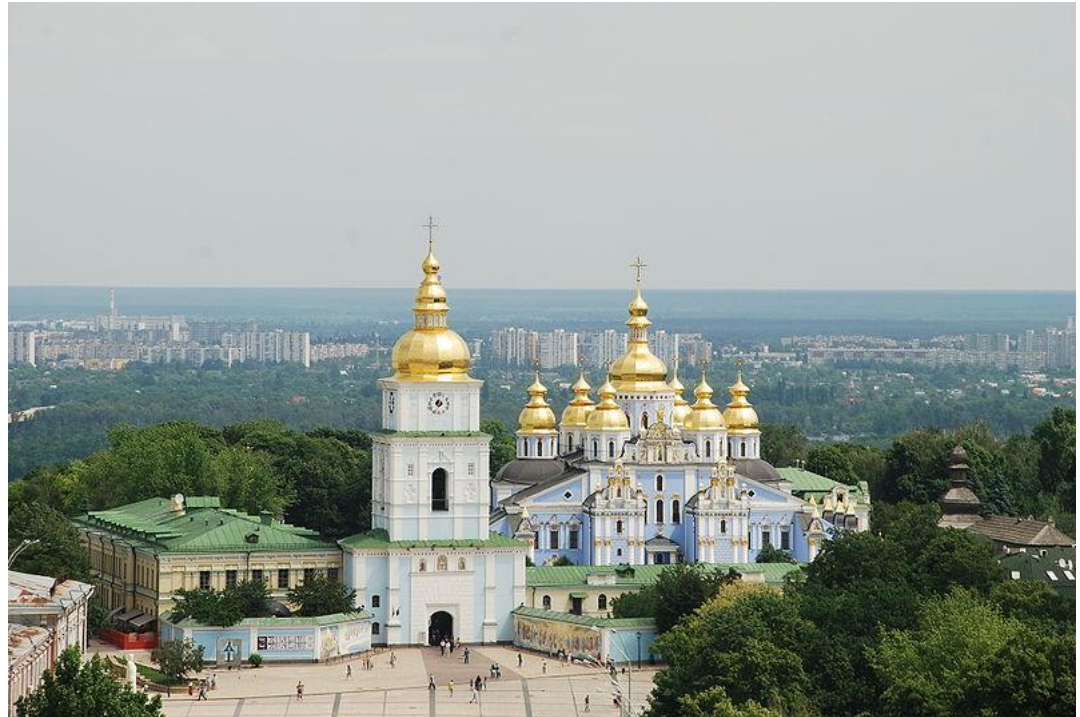
- Хвиля переслідувань українських письменників.
- Неокласики прагнули впроваджувати в своїй творчості форми та методи грецького й римського мистецтва, це представникам влади здалось невизнанням радянської дійсності.
- Тому в 1935р. були заарештовані М. Зеров, Павло Филипович, М. Драй-Хмара, яких звинувачували в шпигунстві на користь чужоземної держави, в підготуванні й спробі вчинити терористичні замаху на представників уряду та партії і в приналежності до таємної контрреволюційної організації, очолюваної професором Миколою Зеровим.
- Юрій Клен, скориставшись своїм німецьким походженням, виїхав до Німеччини на лікування і не повернувся.
- Микола Зеров був розстріляний 1937 р.,
- Павло Филипович загинув на Соловках 1937 р.,
- Михайло Драй-Хмара помер у концтаборі на Колімі в 1939 р.
- 1937 року були розстріляні Валер'ян Підмогильний, Валер'ян Поліщук, Григорій Епик, Лесь Курбас, Микола Куліш, Мирослав Ірчан, Юліан Шпол.

Мистецтво

- 1932 р. – створення Спілки радянських композиторів України
- 1938 р. – створення Спілки художників України.
- 1933 р. – репресії проти Л.Курбаса і театру «Березіль»,
1934 р. – розстріл українських кобзарів і лірників.

Антицерковна політика

- Курс на формування атеїстичного світогляду,
- тиск на православну церкву,
- утиски УАПЦ, яка у 1930 р. змушена була самоліквідуватися,
- кривава розправа над священиками (арешт близько 2000 священників УАПЦ),
- масове знищення культових споруд, пам'яток церковної архітектури.
- Другу п'ятирічку в СРСР було проголошено «безбожною п'ятирічкою», «п'ятирічкою знищення релігії».
- В цей період **зруйновано Михайлівський Золотоверхий собор у Києві.**

Живопис

Федір Кричевський «Три віки»

Живопис

Іван Іжакевич «Кріпаків міняють на собак»

ЖИВОПИС

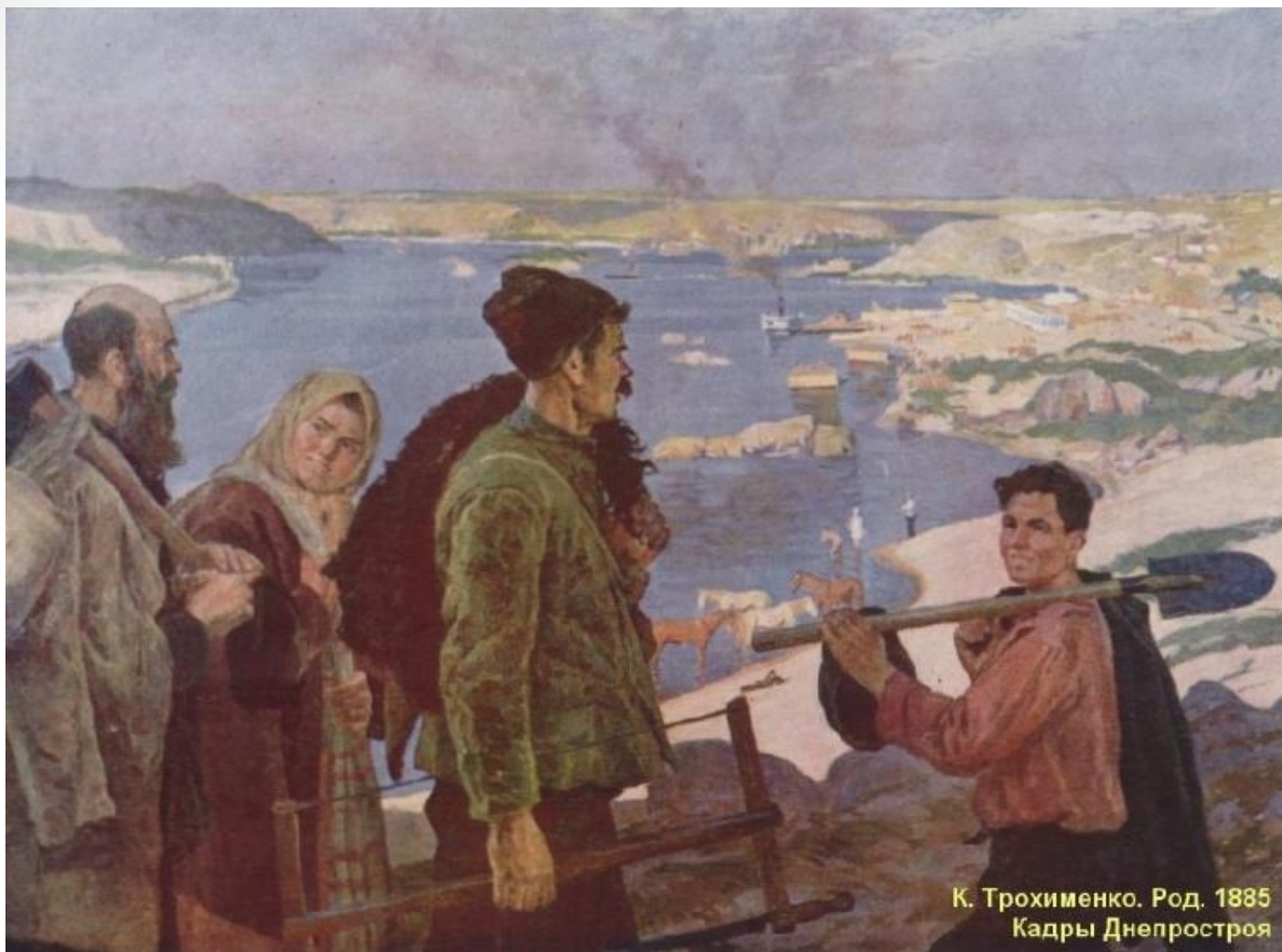
- *Іван Іжакевич*
«Мама йде»

Живопис

Микола Самокиш «Бій Максима Кривоноса з Яремою Вишневецьким»

Живопис

Карл Трохименко «Кадри Дніпробуду»

Живопис

Михайло Бойчук, один із засновників монументального мистецтва України. «Дівчина»

Михайло Бойчук, один із засновників монументального мистецтва України. «Молочниця»

Висновки

- Для культурного життя України в 1930-ті рр. було характерним:
- ***утвердження жорсткого ідеологічного контролю за діяльністю творчих спілок,***
- ***насадження єдиного творчого методу – «соціалістичного реалізму»,***
- ***початок русифікації української школи,***
- ***масове знищення культових споруд.***

Контрольні питання

- Назвіть основні принципи радянської системи освіти.
- Коли було утворено Українську академію наук?
- Хто очолив УАН?
- Назвіть літературно-художні об'єднання 1920-х рр.
- Хто заснував ВАПЛІТЕ?
- За що піддавався критиці з боку влади театр «Березіль»?
- Кому з українських митців належить заклик: «Геть від Москви!»
- Коли було утворено Українську автокефальну православну церкву (УАПЦ)?
- З якою метою було засновано товариство «Геть неписьменність!»?
- Дайте визначення терміну «соцреалізм».
- Як ви розумієте поняття «розстріляне відродження»?